

จดหมายจากอังกฤษ

วิทยาสารปริทัศน์ ฉบับที่ 9 ที่ท่านกรุณาส่งไปให้ฉัน ผมเพิ่งได้รับวันนี้เอง หลังจากทีรอคอยอย่างเหี่ยวแห้งหัวใจมากกว่าสองเดือน ขณะที่เขียนจดหมายฉบับนี้ เพิ่งอ่านบทความได้เพียงบางเรื่อง ก็ให้รู้สึกคันไม้คันมือ ใครเขียนถึงบรรณาธิการบ้าง

“จดหมายจากกรุงเทพฯ” ของอาจารย์กมล สมวิเชียรพยายามจะได้เถียงว่า อัตราส่วนระหว่างนักศึกษากับอาจารย์มิใช่เป็นสิ่งสำคัญต่อมาตรฐานการศึกษา แม้เหตุผลที่อาจารย์กมลยกขึ้นมาข้างนั้นจะทำให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ง่าย แต่ต้องไม่ลืมว่าเหตุผลของอาจารย์กมลนั้นล้วนแต่เป็นกรณีปลายสุดทั้งสิ้น ส่วนข้อคัดค้านอาจารย์กมลอื่นๆ คุณอาหาร เพชรรักษ์ ก็แสดงให้เห็นปรากฏในฉบับที่ 11 นั้นแล้ว ข้อที่ผมใคร่ขอเพิ่มเติม ก็คือ ข้อโต้เถียงที่เรามักจะได้ยินอยู่เสมอๆ ว่า มหาวิทยาลัยควรจะรับนักศึกษาเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีห้องเรียนที่ปล่อยให้ว่างเปล่า ไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่อยู่อีกมาก ซึ่งอาจารย์กมลดูเหมือนจะเห็นด้วยกับข้อโต้เถียงข้อนี้ (ข้อความที่ว่า “ทั้งๆที่มหาวิทยาลัยมีสถานที่กว้างขวางโอ้อ่า มีที่นั่งมากขึ้น”) นั้น น่าจะพิจารณาว่าเป็นข้อโต้เถียงที่สมเหตุสมผลหรือไม่ ถ้าหากห้องเรียนและที่นั่งเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษามหาวิทยาลัย ปัจจัยเดียวแล้ว มหาวิทยาลัยก็ควรถูกตำหนิที่มีได้รับนักศึกษามากขึ้น แต่ข้อที่เราน่าจะถามตัวเองก็คือ สมมติฐานข้างต้นถูกต้องแล้วหรือ

สิ่งที่สะกิดใจผมอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อความในตอนต้นจดหมาย ซึ่งอาจารย์กมลกล่าวไว้ว่า “สิ่งที่เราไม่น่าจะลืมก็คือ รัฐบาลมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน และการศึกษาดังกล่าวรวมไปถึงการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยด้วย อะไรที่เป็นสิทธิของเขา เราจะต้องพยายามให้แก่เขามากที่สุดเท่าที่จะทำได้” ผมเข้าใจตามนัยว่า อาจารย์กมลมีความเห็นว่า บริการศึกษามหาวิทยาลัยควรเป็นสิทธิอันพึงได้ของประชาชน ถ้าหากผมเข้าใจผิดก็เห็นจะต้องขอภัยเสียแต่บัดนี้ แต่ถ้าผมเข้าใจไม่ผิดก็ต้องแสดงความเห็นคัดค้านให้เป็นที่ปรากฏ ถ้าหากประเทศไทยเป็น รัฐสวัสดิการ (Welfare State) ผมย่อมจะเห็นด้วยกับข้อเสนอง้างต้นอย่างยิ่ง แต่ในขณะที่เมืองไทยยังมีไรรัฐสวัสดิการ ทั้งระบบเศรษฐกิจก็มีระบบสังคมนิยม ก็น่าจะคิดว่าข้อเสนอง้างต้นเป็นนโยบายที่ถูกต้องและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติเพียงใด ผมเห็นด้วยในข้อที่ว่า รัฐบาลมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน แต่ใคร่ขอจำกัดเพียงว่า เฉพาะระดับการศึกษาระดับหนึ่งอันจำเป็นแก่การครองชีพเท่านั้น จริงอยู่ หากรัฐสามารถจัดสรรบริการการศึกษา

ทุกระดับแก่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ ย่อมจะดีกว่ากรณีที่รัฐสามารถจัดสรรได้เพียงบางระดับ เป็นแน่นอน แต่เราจะต้องไม่ลืมว่า รายจ่ายของรัฐในปีหนึ่งๆ นั้นมีจำนวนจำกัด ความจำเป็นในการเร่งรัดพัฒนาด้านอื่นๆ มีมาก ประกอบกับจำนวนประชากรนับวันแต่จะมากขึ้นทุกปี (ถึงจะมีโครงการชะลอการเกิดก็ตาม) ถ้าหากเรายึดถือบริการด้านการศึกษามหาวิทยาลัยเป็นสิทธิอันพึงได้ของประชาชน ก็ย่อมหมายความว่า รัฐจะต้องจัดสรรบริการประเภทนี้ให้แก่ชนส่วนใหญ่ ซึ่งย่อมเป็นไปได้ไม่ได้ เว้นแต่จะเรียกเก็บค่าบริการเติมตามต้นทุนที่รัฐจ่ายไปจริงๆ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น การให้ได้มาซึ่งบริการด้านการศึกษาจึงเสมือนหนึ่งการซื้อสินค้า หากใช้สิทธิอันพึงได้ไม่ข้อเสนอที่สมเหตุสมผลตามที่คนของผมนั้นก็คือ รัฐควรมีหน้าที่ให้การศึกษาระดับพื้นฐานที่จำเป็นแก่การครองชีพแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาระดับสูงๆ นี้ ถึงรัฐจะสามารถจัดสรรให้ได้ ก็ไม่ควรเป็นบริการที่ให้เปล่า หรือเก็บค่าบริการประหนึ่งว่าให้เปล่าเช่นการศึกษาระดับอื่น ตามสมมติฐานข้างต้นนี้ ผมถือว่า การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาระดับที่สูงกว่า ระดับพื้นฐานที่จำเป็นแก่การครองชีพ ผู้ที่รับบริการระดับนี้จากรัฐย่อมได้เปรียบผู้อื่นในเรื่องของโอกาสด้านการศึกษาและการจ้างงาน เฉพาะกรณีของประเทศไทย ยังมีความไม่เป็นธรรมอีกข้อหนึ่ง ระหว่างผู้ที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยกับผู้ที่มิได้เข้าศึกษา ซึ่งไม่สู้มีผู้กล่าวขวัญมากนัก กล่าวคือ อัตราค่าบริการที่มหาวิทยาลัยต่างๆ เก็บจากนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นอัตราที่ต่ำกว่ารายจ่ายที่แท้จริงที่รัฐเสียไป ซึ่งเท่ากับว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องเสียภาษีเพื่อให้เงินอุดหนุนแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวนไม่กี่หมื่นคน จึงดูไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งที่คนส่วนใหญ่ซึ่งไม่อาจรับบริการประเภทนี้จากรัฐกลับต้องจ่ายเงินเพื่อการดำเนินบริการนั้น ข้อเสนอที่จะขจัดความไม่เป็นธรรมในเรื่องนี้มีอยู่ 2 ประการคือ มหาวิทยาลัยควรเก็บค่าเล่าเรียนและค่าบริการอื่นๆ ตามรายจ่ายที่เป็นจริงประการหนึ่ง หรือประการที่สอง มหาวิทยาลัยยังคงเก็บค่าบริการอัตราเดิมแต่รัฐหันมาเก็บภาษีค่าบริการการศึกษาจากนักศึกษา ทั้งนี้ภายหลังจากที่นักศึกษานั้นออกประกอบอาชีพแล้ว (ไม่ว่าจะสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยหรือไม่) การเก็บภาษีดังกล่าวจะมีกำหนดระยะเวลาระยะเวลาหนึ่ง และอัตราที่เก็บอาจคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของรายได้หรือกำหนดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ข้อเสนอสองประการนี้ ผมขอสนับสนุนข้อเสนอประการหลัง เพราะเหตุว่าข้อเสนอประการแรกดูจะเป็นเครื่องกีดกันนักเรียนที่มีสติปัญญาดี แต่ฐานะการเงินไม่อำนวย ส่วนปัญหาเรื่องวิธีการเก็บภาษีนั้นเป็นปัญหาด้านการปฏิบัติ ซึ่งผมไม่ประสงค์จะกล่าว ณ ที่นี้

ผมเห็นด้วยกับอาจารย์กมลในข้อที่ว่า อะไรที่เป็นสิทธิของประชาชน รัฐควรจะพยายามให้แก่เขามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ข้อที่ผมใคร่เพิ่มเติมก็คือ บริการการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่รัฐจัดสรรให้ นั้น ถ้าหากรัฐสามารถจัดสรรให้ประชาชนส่วนใหญ่และถ้าประชาชนส่วนใหญ่สามารถรับบริการนั้นได้ ก็ควรถือได้ว่าเป็น สิทธิอันพึงได้ ของประชาชน แต่ในขณะที่รัฐไม่สามารถจัดสรรบริการเช่นนี้ให้ประชาชนส่วนใหญ่ และในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่

ไม่สามารถรับบริการประเภทนี้ได้ บริการที่รัฐจัดสรรให้แก่ประชาชนส่วนน้อยจึงกลายเป็น *อภิสิทธิ์* ไป เพราะฉะนั้น ผู้รับบริการจึงควรมีหน้าที่บางประการเพื่อให้ได้มาซึ่งอภิสิทธิ์นั้น ที่เขียนมาทั้งหมดนี้ ก็มุ่งจะตอบคำถามที่ว่า อะไรบ้างที่ควรเป็นหน้าที่ของรัฐ ซึ่งสรุปได้ว่า รัฐควรมีหน้าที่จัดสรรบริการที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ด้วยความเป็นธรรม กับบริการที่เป็นประโยชน์แก่ชนส่วนน้อย หากบริการนั้นจะยังประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยส่วนรวมอีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้โดยยึดหลักความเป็นธรรมอีกเช่นกัน

ข้อความอีกตอนหนึ่งที่ว่า “... ตัวอย่างเช่นคณะรัฐศาสตร์ของเราผลิตคนไม่พอให้สังคมใช้ ...” ซึ่งคุณอาทร เพชรรักษ์แสดงความสงสัยอยู่กลายๆ และผมขอยืนยันว่า อาจารย์กมลมิได้กล่าวเท็จ เพราะเหตุว่า คำว่า สังคม ที่อาจารย์กมลใช้นั้นกินความกว้างมาก รัฐศาสตร์บัณฑิตจึงอาจให้สังคมใช้ทั้งในฐานะปลัดอำเภอ พัฒนาการ ครู และมัคคุเทศก์ แต่ข้อที่อาจารย์กมลพยายามจะหลอกตัวเอง และผมใคร่ขอลงถามก็คือ ในบรรดารัฐศาสตร์บัณฑิต (หรือบัณฑิตอื่นใดก็ตาม) ที่สำเร็จในระยะหลังๆ นี้มีสักกี่เปอร์เซ็นต์ที่ประกอบอาชีพในสาขาที่ตนศึกษาเล่าเรียนมาจริงๆ ถ้าหากมหาวิทยาลัยเมืองไทยจะยึดถือปรัชญาในข้อที่ว่า การศึกษาเพื่อการศึกษาเท่านั้นที่เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยมีหน้าที่สร้างคนให้มีความรับผิดชอบแล้วละก็ ถึงจะเรียนวิชาใดมา และไปทำงานทำการตำแหน่งหน้าที่ใดก็มีใช้สิ่งสำคัญ (ลอร์ดเคนส์ นักเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงก็หาได้สำเร็จวิชาเศรษฐศาสตร์มาไม่) แต่เมื่อมหาวิทยาลัยเมืองไทยหาได้ยึดถือปรัชญาการศึกษาเช่นนั้น หากต้องการผลิตคนป้อนระบบราชการยิ่งกว่าอื่นใด วิชาที่บรรจุในหลักสูตรจึงมักจะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับระเบียบราชการ แม้บางวิชาซึ่งชื่อวิชาไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับระบบราชการ อาจารย์ผู้บรรยายก็ยังอุตส่าห์ลากเข้าความจนได้ อาจารย์กมลอาจจะเถียงว่า รัฐศาสตร์บัณฑิตก็อาจเป็นครูได้ หรือเป็นล่ามให้ฝรั่งก็ได้ ยิ่งถ้ามีเสมียนพนักงานหรือคนขับรถแท็กซี่จบปริญญาได้ด้วยยิ่งดี ข้อถกเถียงเช่นนี้มักจะเป็นที่กล่าวขวัญอยู่เสมอๆ ถ้าหากเราพิจารณาในแง่การใช้ทรัพยากรแล้ว จะเห็นได้ว่า นี่เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างหย่อนประสิทธิภาพ และเกิดการสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ จริงอยู่ รัฐศาสตร์บัณฑิตหรือเศรษฐศาสตร์บัณฑิตก็อาจจะเป็นครูได้ แต่ถ้าหากเรารู้ว่า คนเหล่านี้ต้องมาเป็นครูแล้ว ก็สนับสนุนให้เขาเรียนวิชาการศึกษาจะไม่ดีกว่าหรือ ปัญหาเมื่ออยู่ว่า เราจะรู้ได้อย่างไรว่า คนเหล่านั้นต้องมาเป็นครูหรือประกอบอาชีพอื่นใด คำตอบอยู่ที่การคำนวณดีด้านกำลังคน

ใน “จดหมายจากอังกฤษ” *วิทยาสารปริทัศน์* ฉบับเดียวกันนั้น ผมได้เล่าถึงการเดินขบวนประท้วงการจัดงานสัปดาห์กรีกของนักศึกษาเคมบริดจ์ มีข่าวคืบหน้า ซึ่งผมเห็นว่าน่าจะให้ทราบ คือ ทางกรมตำรวจได้ดำเนินคดีกับนักศึกษาบางนายที่มีส่วนร่วมในการเดินขบวน ทั้งนี้โดยได้รายชื่อจากอาจารย์ผู้ปกครองมหาวิทยาลัย ในจำนวนนี้มีอาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ของผมคนหนึ่ง แต่ได้รับการปล่อยตัวเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษา ในคำพิพากษานั้นผู้พิพากษาได้

กล่าวโจมตีอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีส่วนสนับสนุนให้นักศึกษาเดินขบวนครั้งนี้ และตัดสินลงโทษนักศึกษา 9 นาย โทษจำคุกตั้งแต่ 9 เดือน ถึง 18 เดือน นักศึกษาที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีก็ถูกส่งไปสถานกักกันเยาวชน ในจำนวนนักศึกษาเก้าคนนี้ เป็นชนต่างชาติเสียสองนายคือ บราซิลหนึ่งกับอัฟริกาใต้หนึ่ง การพิพากษาคดีนี้เป็นที่กล่าวขวัญกันมาก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะจำเลยเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ทรงอิทธิพล ข้อที่ถูกโจมตีก็คือ ประการที่หนึ่ง บทลงโทษนั้นรุนแรงเกินไป และในคำบรรยายพิพากษาก็แสดงว่า ผู้พิพากษามีอคติต่อนักศึกษาเหล่านั้นอยู่แล้ว ประการที่สอง การดำเนินคดีเป็นไปอย่างไม่ผู้เป็นธรรมนัก จำเลยบางคนต้องโทษทัณฑ์พยานฝ่ายโจทก์ก็ไม่อาจยืนยันได้ว่า จำเลยกระทำผิดจริงประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง ทำไมเขาเหล่านั้นต้องโทษ ทัณฑ์ที่นักศึกษาอีกนับร้อยที่มีส่วนร่วมในการเดินขบวนไม่ถูกดำเนินคดีเมื่อคดีนี้ขึ้นถึงศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นเป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่ส่งปล่อยนักศึกษาชาวอัฟริกาใต้ เนื่องจากขาดหลักฐานแน่นอน กับลดบทลงโทษนักศึกษาชาวบราซิลจากจำคุกและส่งตัวกลับประเทศ มาเป็นเพียงโทษจำคุกเท่านั้น ภายหลังการพิพากษา นักศึกษาเคมบริดจ์กลุ่มหนึ่งถือป้ายเดินขบวนหน้าศาล ความว่า ตนก็ร่วมเดินขบวนครั้งนั้น ไฉนจึงไม่ถูกดำเนินคดีบ้าง ซึ่งเรื่องนี้ศาลอุทธรณ์ได้บรรยายไว้ในคำพิพากษาอย่างแจ่มชัดว่า ใครก็ตามที่ร่วมกระทำผิดย่อมต้องถูกดำเนินคดีทั้งสิ้น แต่การดำเนินคดีย่อมต้องขึ้นอยู่กับหลักฐานข้อมูลในคำบรรยายนั้นได้เอ่ยนามอาจารย์ท่านหนึ่งว่า ได้อำนวยความสะดวกในการพบปะชุมนุมเพื่อการเดินขบวน ทั้งติดตั้งเครื่องขยายเสียงกล่าวชักชวนให้นักศึกษาเดินขบวนอีกด้วย ข้อที่ผมไม่เห็นด้วยกับท่านผู้พิพากษาทั้งสองก็คือ ท่านทั้งสองต่างคิดว่า การเดินขบวนครั้งนี้เกิดจากการหนุนหลังของอาจารย์บางท่าน ดูจะเป็นการประมาทกำลังความคิดอ่านของนักศึกษาต่ำเกินไป แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างชนรุ่นก่อนกับชนรุ่นนี้ อีกประการหนึ่ง การที่อาจารย์ผู้ปกครองมหาวิทยาลัยให้รายชื่อนักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการเดินขบวนแก่ตำรวจครั้งนั้น นับเป็นลางร้ายอย่างหนึ่ง และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาห่างเหินยิ่งขึ้น ถ้าจะถามว่า ทำไมอาจารย์ผู้ปกครองจึงรู้จักบรรดานักศึกษาที่เดินขบวนและถูกส่งฟ้องศาล ก็คงตอบได้ว่า เพราะนักศึกษาเหล่านั้นเป็นผู้นำกิจกรรมการเมืองที่เด่น จึงเป็นที่จดจำและเป็นเป้าหมายแห่งการเพ่งเล็งลำพังอาจารย์ผู้ปกครองคงไม่สามารถจดจำหน้าและชื่อนักศึกษาได้ทุกคน

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์